

De Marke

oudheidkundig mededelingenblad

december 2010

De Marke

is het orgaan van de Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', met als werkgebied de plaatsen Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Hoenderloo, Klarenbeek, Loenen & Ugchelen.

Eindredactie: Willem Reusink
Noteboomstraat 15
7101 MG Winterswijk
☎05 43 - 51 46 92 / ☎06 23 41 90 97
E✉: willem.reusink@planet.nl

Bestuurssamenstelling OHV 'De Marke':

Voorzitter: H.W. van Harreveld
Tuinstraat 59 6971 BH Brummen ☎05 75 - 56 60 48

Secretaris: C.C. Uenk-Dirksen
Ringlaan 46 6961 KL Eerbeek ☎03 13 - 65 25 53

E✉:secretariaat: clara.uenk@hetnet.nl

Penningmeester: J. Zengerink
Rhienderensestraat 53 6964 BH Hall ☎03 13 - 65 19 60
bankrekening: 43.70.63.763 t.n.v. penningmeester De Marke

Bibliothecaris: W.T.M. Klomp
Langschoten 71 7371 EP Loenen ☎055 - 505 22 76

Leden: M. van Zadelhoff-Ruumpol
Loenenseweg 150 6961 HL Eerbeek ☎03 13 - 65 17 24
A. Jansen-Hagen
Veldkantweg 14A 6961 HJ ☎03 13 - 65 21 83

Lidmaatschap: € 14,00 per jaar; aanmelden bij de secretaris.

Excursies: 2 x per jaar organiseert 'De Marke' een excursie.

Lezingen: gemiddeld 5 x per jaar organiseert de vereniging lezingen.

Mededelingenblad: dit blad verschijnt vier maal per jaar (feb - juni - sept - dec)

Website: www.ohv-demarke.nl

Overname van (gedeeltelijke) teksten en afbeeldingen uit dit blad is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Mededelingenblad 'De Marke'

jaargang 34

no 4

Inhoudsopgave:

pag	1	Inhoudsopgave	
	2	Willem Reusink	- Redactionele mededelingen
	3	Jaap van der Weel	- Geraamte
	3	Piet Willemsens	- Meester Heuvel
	5	Willem Reusink	- in oude ansichten
	10	Kees Bloem	- Oorlogsherinneringen (slot)
	14	Henk Phielix	- Brummen in het begin van de oorlog
	21	Martien Kobussen	- Moeilijk begin voor de CLV Loenen
	24	Marianne van Zadelhoff	- De eeuw van mijn Opa en Oma
	27	Piet Willemsens	- IJssellinie trok zeer de aandacht
	28	Piet Willemsens	- Veld- en boerderijnamenboek
	31	Clara Uenk-Dirksen	- Nieuwsbrief
	35	Han de Vos	- Kerstgedicht
	36	Nieuwjaarswens	

*Op de voorkant:
Huize 'De Wildbaan' in Leuvenheim
op een Ansichtkaart uit 1938.
Zie ook pagina 5 en verder.*

Redactionele mededelingen

In de vorige aflevering van 'De Marke' had ik een tiental oude ansichten afgebeeld in de hoop en de verwachting dat hier dusdanig op gereageerd zou worden, dat er een vaste rubriek zou kunnen gaan ontstaan. Dat gebeurde ook wel, maar niet in die omvang die ik hoopte.

Vier reacties bereikten mij met opmerkingen over de betreffende afbeeldingen en een paar lezers lieten mondeling weten 'de plaatjes erg leuk gevonden te hebben'.

De eerste reactie was van Bert Visser uit Klarenbeek, die een scan mailde van een fragment over de Openbare Lagere School 7 te Klarenbeek (afb. pag. 17 bovenaan). Dit fragment was mede van zijn hand en ik heb er een paar regels van opgenomen.

De tweede reactie was van onze medewerker Wietse Venema en betrof een opmerking over de afbeelding van Huize Rauwenhul (afb. pag. 17 onder).

De derde reactie was van Mevrouw Van Oorspronk-Eekhoff uit Loenen, die mij per post leuke oude foto's toezond en een aantal brieven. Op deze brieven kom ik in de volgende uitgave van 'De Marke' terug.

De vierde reactie was van Gerrit van der Spreng uit Zutphen, die als langdurig verzamelaar van ansichten van Eerbeek voor het volgende nummer van 'De Marke' een bijdrage heeft toegezegd.

Daarom heb ik voor de eerste aflevering van deze rubriek maar een duik genomen in mijn eigen verzameling Gemeente Brummen en wat plaatjes gezocht uit de deelverzameling Leuvenheim. U komt het allemaal vanzelf tegen bij het lezen van deze editie.

Zoals u in de inhoudsopgave al hebt kunnen zien, brengt deze 'Marke' een gevarieerd aanbod in een wat dikkere uitvoering dan normaal, waar u op lange, donkere winteravonden nog eens naar kunt grijpen voor wat leesplezier.

Tijdens de eindopmaak kwam er 'n bericht binnen van het Regionaal Archief Zutphen. Met ingang van 1 januari 2011 zijn de openingstijden van de studiezaal gewijzigd. Vanaf dat moment kunt u er alleen nog op dinsdag, woensdag of donderdag terecht. Van 09:00 tot 17:00 uur. Kijk voor meer informatie ook op de vernieuwde website van het archief: www.regionaalarchiefzutphen.nl

Voor de volgende editie van 'De Marke', die gepland is in week 12 van 2011 te verschijnen, zou ik de bijdragen graag ontvangen vòòr vrijdag 4 maart 2011.

Willem Reusink

Geraamte

In de vorige aflevering van dit blad beloofde ik u een eng verhaal.

In 1890 - en ook dit verhaal komt uit de Historische Kranten - stond in het 'Nieuws van den dag' van 30 mei een luguber verhaal.

"Ruim een jaar geleden huwde een man een vrouw die in Hoenderloo woonde. Hij trok bij haar in en zij was na een tijdje in blijde verwachting. Helaas overleed de vrouw voordat het kind geboren zou worden. De man wilde weer celibatair gaan wonen en ruimde één en ander op. Zo ook de linnenkast. Daarin vond hij een dichtgenaaid pak. Nieuwsgierig als hij was, knipte hij het pak open (dat zouden u en ik ook doen) en vond het skelet van een kind!

Wij zouden dat direct bij de politie aangeven, maar hij meende er goed aan te doen het geraamte in de tuin te begraven. Niet diep genoeg, want honden groeven het op en zo kreeg ook de politie - in die tijd nog koddebeiers genoemd - er lucht van."

Het krantenbericht eindigt ermee dat de politie een scherp onderzoek heeft ingesteld.

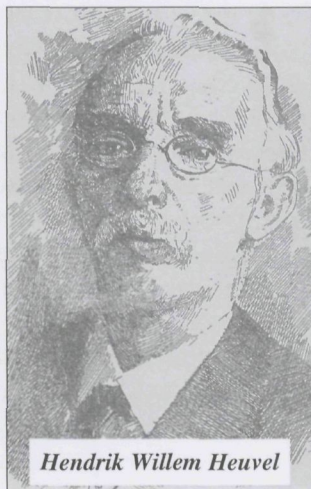
Hoewel ook ik nieuwsgierig was naar de afloop, vond ik verder niets hierover.

Jaap van der Weel

Meester Heuvel

De in 1926 overleden meester H.W.Heuvel was op 12 oktober het onderwerp van een boeiende Markeavond, deze keer in Beekbergen. Spreker was volksen oudheidkundige dr. Everhard Jans uit Laren (Gld), die acht boeken heeft geschreven over zijn vakgebied, dat met name de Achterhoek en Twente bestrijkt. Hij en de leden van 'De Marke' werden door voorzitter Henk van Harreveld van harte welkom geheten.

Spreker Jans bracht zijn verhaal met een zestigtal dia's, veelal van boerderijen, kerken en andere gebouwen uit de Achterhoek. Een enkele keer van daarbuiten, zoals b.v. het veerhuis van Rheden.

Hendrik Willem Heuvel

Meester Heuvel werd geboren op 5 augustus 1864 op boerderij 'Blauwhand' in Oolde, een buurtschap van het Gelderse Laren, het centrum van het gebied dat heel zijn leven zijn aandacht heeft getrokken. Hij schreef prachtige verhalen over zeden en gebruiken van het oude boerenleven in de noordelijke Graafschap. Zijn bekendste werk is 'Oud-Achterhoeksch Boerenleven', dat in 1927 (postuum) verscheen.

We kregen deze avond veel inzicht in oude tradities van een vervlogen boerencultuur, van religie doordrenkt, in de geest en filosofie van meester Heuvel, die geliëerd was aan de Hervormde Kerk, maar ook katholieke kerkjes kwamen regelmatig in beeld. De dia's lieten ons ook zien hoe de oudste huizen van toen waren opgebouwd: lemen wanden met houten takken ertussen. Allemaal door vrouwen aangebracht! Vrouwen moesten trouwens ook het boterkarnen verrichten. We leerden eveneens over vakwerk in de muren.

We vernamen over de 'witte wieven' die het een opstandige boerenknecht moeilijk maakten. We zagen negentiende-eeuwse boeren zakken rogge vervoeren. Met bretels hielden zij hun broek op.

Veel meer dan nu was de Achterhoek een coulissenlandschap, waar de boerderijen en kastelen als van nature tussen het groen gevlijd waren. Spreker hield ons een romantisch beeld uit de oude tijd voor, gelukkig nog niet aangetaast door ligboxenstallen en mammoetbedrijven met varkens en kippen. Het buitengebied wordt er nu niet mooier op, zo vond Jans.

In de meest primitieve vorm leefden allerlei soorten vee nog met het boerengezin onder één dak. Het zogeheten 'los hoes'. Vraag niet hoe het toen met de hygiëne erbij stond, kregen we wel te horen. "De mensen hadden het er niet breed, AOW kenden ze nog niet," zei Jans grappend.

Interessant was de toepassing vroeger van stiepels, een uitneembare middenpost met twee deuren aan weerszijden, en het hiervan afgeleide stiepelteken: een afweerteken in de vorm van een stiepel. Merkwaardig dat het stiepelteken verschilt al naar gelang het geloof!

Aardig was dat ook een boerderij uit het naburige Voorst op het scherm kwam: 'de Adelaar'. Nog wel de oudste van Gelderland: uit 1630.

Veel oude woorden kwamen tot ons: spieker (voorraadschuur, graanzolder), en ossenbloed, een rode verfsoort, waar echter geen spatje bloed aan te pas komt.

..... in oude ansichten

Openbare Lagere School nr 7 te Klarenbeek-Oosthuizen

Deze afbeelding stond in onze vorige 'Marke' op pagina 17 bovenaan en er werd door Bert Visser op gereageerd.

De Openbare Lagere School nr 7 werd in 1831 gesticht en heet sinds 1985 Openbare Basisschool 'De Dalk'. Het schoolgebouw op de ansichtkaart dateert uit 1914. De school was gelegen in de gemeente Apeldoorn, de naastgelegen onderwijzerswoning stond in de gemeente Voorst.

Wie er meer over wil lezen, neemt het door Bert Visser en Hennie Franken geschreven boek 'Van Doerfart tot Klarenbeek' ter hand. Dit boek is ook in de bibliotheek van 'De Marke' opgenomen.

Huize 'Rauwenhul' te Beekbergen

Een afbeelding van dit huis stond in de vorige 'Marke' op pagina 17 onderaan en hierop werd gereageerd door Wietse Venema.

Wietse meldde dat er in april 2000 een door Henk Rensink Jzn uit Apeldoorn geschreven verhaal over 'Rauwenhul' was gepubliceerd in 'De Marke'.

Wietse heeft er zelf - samen met Berthus Maassen - ook al eens over geschreven. Op de volgende pagina een klein stukje uit de inleiding van dit artikel en de genoemde afbeelding.

“Aan de westkant van de Loenenseweg ligt, voordat het dorp Beekbergen wordt bereikt, het landgoed Rauwenhul. In de zomermaanden is de witte villa met het opschrift Rauwenhul nauwelijks te zien. ‘s Winters wanneer de loofbomen kaal zijn, schemert de villa vanaf de Loenenseweg gezien door de bomen en vormt deze een markant punt bij de entree van het dorp.

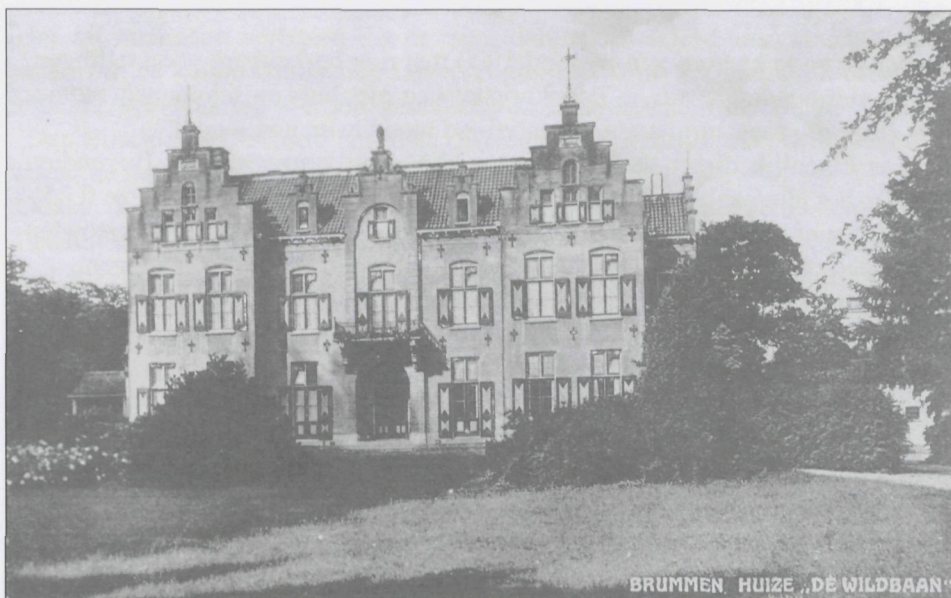
Volgens de kadastrale kaart van 1832 maakte het gebied, waarop nu het landgoed is gesitueerd, deel uit van een groot heidegebied, dat eigendom was van de Geërfden der Lierdermark. Zoals bekend is deze Marke tegen het eind van de vorige eeuw opgeheven. De eigendommen zijn successievelijk verkocht.

Het landgoed Rauwenhul omvat nu ongeveer 15 hectare, maar het is groter geweest. Ook de villa ‘Op den Driest’ heeft deel uitgemaakt van het landgoed, evenals een perceel aan de andere kant van de Loenenseweg, waar nu een haag van rhododendrons staat met daarlangs een fietspaadje dat uitmondt op de Ruggeweg.

De heer Henk Rensink Jzn te Apeldoorn heeft historisch onderzoek verricht naar de geschiedenis van deze villa.”

In de komende uitgaven van ‘De Marke’ zult u als vaste rubriek ‘..... in oude ansichten’ aantreffen. Hoewel dat niet mijn bedoeling was, open ik de rij. En wel met ansichten van de buurtschap Leuvenheim, waarvan ik er een drietal uit mijn collectie heb gekozen.

In 1963 begon ik met het verzamelen van ansichtkaarten. Ik kreeg van mijn grootmoeder zeven kaarten van 'Huize De Wildbaan' (waaronder deze hierboven). Alle zeven waren ze onbeschreven (ongelopen) en ik gebruikte ze als illustratie bij een schoolwerkstuk over de geschiedenis van Brummen. Ze werden netjes tussen de tekst geplakt en dat leverde een extra waardering op.

Van een oom kreeg een aantal kaarten uit Nederland en Duitsland, zo'n zestig in totaal. Allemaal vakantiegroeten met heel veel Valkenburg, Königswinter, Monschau en Scheveningen. Maar het was een begin!

Langzamerhand kwam er wat bij, omdat er in de familie nog wel wat vakantiekaarten bewaard werden. Na een jaar of drie had ik zo'n 150 kaarten van Nederland, België en Duitsland.

Tijdens de militaire dienst-periode stuurde ik zelf nog wel eens een kaart naar ons huisadres, maar het verzamelen stond op een laag pitje. Totdat ik midden jaren zeventig met mijn vrouw in Emmen op een verzamelbeurs kwam. Zij zocht postzegels en ik keek uit verveling wat rond.

En trof Jaap Bouwman, een gerenommeerd verzamelaar uit Groningen. Die had duizenden ansichtkaarten van heel Nederland in een paar kistjes op een tafel staan en ik was geboeid. "Wat zoek je?" was zijn vraag en ik mompelde iets van "eigenlijk niks" of zoiets. "Waar kom je dan vandaan?" was zijn volgende vraag. "Uit Brummen," zei ik, waarop hij snel een zevental ansichtkaarten van Brummen tevoorschijn haalde uit één van die 'schat'kisten.

Prachtige oude kaarten van zo rond 1900 met nog herkenbare voorstellingen, waaronder een kaart van de Bronkhorsterweg met huis en schuur van aanne-mer Jurriëns, waar mijn oude schoolvriend woonde en nog woont.

Ik was eigenlijk direct verkocht, maar kon geen keuze maken. Bovendien vond ik het allemaal nogal duur. "Als je ze alle zeven neemt, kosten ze fl 35,- en dat is niet duur," zei de handelsman Bouwman. Anderen die erbij stonden beaamden dit. Dus had ik 's avonds wat aan mijn vrouw uit te leggen.

"Heb jij zo veel geld uitgegeven voor die ouwe troep?" foeterde zij en ze benadrukte nog eens dat haar postzegels samen maar 85 cent hadden gekost.

Maar na het weekend werd er in Winterswijk een album gekocht, want de 'verzameling Brummen' was geboren.

In Winterswijk bezocht ik een maand later ook weer een verzamelbeurs en kwam daar diverse mensen tegen, van wie ik nooit had vermoed dat ze aan dezelfde 'kwaal' leden als ik: naarstig zoekend naar ouwe ansichten.

Inmiddels is de collectie Gemeente Brummen opgesplitst in Leuvenheim, Brummen, Eerbeek, Hall/Oeken, Empe/Voorstonden en Cortenoever/Rhienderen. Daarnaast is er een verzameling Winterswijk en buurtschappen ontstaan en een verzameling luchtfoto's van heel Nederland.

Eén van de eerste gekochte kaarten van Leuvenheim. De kaart stamt uit 1900 en in die tijd werd het café gedreven door Arie van Rhenen. In dit café vergaderde ook de Mark van Leuvenheim.

Het zal menigeen verbazen dat er meer dan tweehonderd ansichtkaarten bestaan van de kleine buurtschap Leuvenheim. Dat komt voornamelijk omdat er vroeger veel kaarten werden gemaakt van landhuizen. Met 'De Wildbaan', 'Den Bosch' en 'De Rees' beschikt Leuvenheim natuurlijk over drie prachtige adellijke huizen.

Omdat ik (op waarschijnlijk drie kaarten na) alle mij bekende ansichten van Leuvenheim bezit (ca 210), ben ik ook authentieke foto's gaan verzamelen. Dat gaat moeizaam, maar langzamerhand wordt dit een leuke aanvulling op de ansichtenverzameling.

Bungalow a/d Hoofdstraat, Leuvenheim

Hoewel ik de laatste jaren maar weinig ansichtkaarten van Leuvenheim en Brummen vind, hoop ik toch nog een tijdje door te gaan met deze boeiende hobby. Maar er zal ongetwijfeld eens een einde aan komen. Daarin is voorzien door een afspraak (contract) met het archief van de Gemeente Brummen. Eind jaren '80 hebben archivaris Jan de Ruijter en ik een 'contract' getekend, waarin is opgenomen, dat bij mijn overlijden (of door mij te bepalen eerder) de 'Collectie Gemeente Brummen' geschonken wordt aan het archief van de gemeente, dat momenteel in Zutphen wordt bewaard en beheerd.

Op dat moment zal Jan de Ruijter mogelijk geen archivaris meer zijn, maar ik hoop dat zijn opvolgers dan het contract zullen respecteren.

Willem Reusink

Een oorlogsherinnering (deel 4 en slot)

Opgeschreven door C.G. (Kees) Bloem, aangevuld door (wijlen) Peter A. Veldheer.

Operatie 'Pegasus II' zou een tragedie worden, maar dat kon niemand voorzien, toen men zich op weg begaf. Alle voorbereidingen waren terdege getroffen.

Nadat men per auto een tweede verzamelpunt - ergens achter Ede - had bereikt, sloten de vliegers zich aan bij een groep van ca. negentig personen, waarin de meest uiteenlopende onderdelen van de Geallieerde strijdkrachten waren vertegenwoordigd. Geleid door Nederlandse gidsen zette de stoet zich in beweging: een schuifelende cavalcade, langzaam maar vastberaden op weg naar de Rijn, die op een afstand van enige uren gaans verwijderd lag. Daar, in een rivierdak gemarkeerd door stromen rode lichtkogels, zouden vaartuigen van de Canadian Engineers op hen wachten, om hen geruisloos naar de veilige oever te brengen.

Het liep anders. Ergens vlak bij de Rijn stootte een verkenningsgroep onverwacht op een Duitse patrouille. Een argwanend "Werda?!" klonk door de duisternis, meteen gevolgd door een knetterende vuurstoot. Toen waren de poppen aan het dansen. Automatische wapens ratelden overal rondom, mannen liepen voor hun leven of zonken stervend ineen op de vochtige bosgrond. Slechts twintig van de negentig ontsnaptten aan de catastrofe. De rest werd neergeschoten of gevangengenomen.

In Hoenderloo was men hier nog onkundig van. Na het vertrek van de mannen wachtte men vol spanning op enig bericht. Voorlopig tevergeefs. Bloem was de volgende dag nog even naar de schuilplaats gegaan, met de bedoeling de tent op te halen die over het hol stond. Hij keerde echter ijlings op zijn schreden terug, toen hij op het smalle bospaadje verse afdrukken van Duitse laarzen ontwaarde. Pas enige weken later is hij er opnieuw heengegaan. Er bleek niets aangeroerd te zijn en het blijft een raadsel waarom de bezoeker, die het hol welhaast móet hebben ontdekt, hier geen ruchtbaarheid aan heeft gegeven. Misschien heeft hij de consequenties van zijn mededeling niet aangedurfd.....

Kees Bloem: "In Hoenderloo wisten we van niets, totdat een lid van de 'ondergrondse' in het dorp een Duitse wagen zag passeren met Engelse gevangenen. Eén van deze gevangenen had hij duidelijk herkend als een dergenen die bij ons hadden gezeten. Waarschijnlijk is dit Jenkins geweest.

Enkele dagen later werd er op een avond bij ons gebeld. Ik opende de deur en zag tot mijn verbijstering Carr op de stoep staan. Ik riep toen naar mijn vader, dat de Engelsman er weer was, waarop deze antwoordde: "Nou, laat 'm maar binnenkomen..." in de veronderstelling verkerende dat het de in Hoenderloo geëvacueerde Zeeuw Den Engelsman was, die wel eens vaker bij ons aanliep. Hij was wel verbaasd toen het Carr bleek te zijn, die we al lang in veiligheid hadden gewaand."

Carr vertelde het verhaal van de mislukking. Van de anderen wist hij niets. Hij was er in z'n eentje vandoor gegaan. Nadat hij de oever van de Rijn bereikt had en een tijdlang machteloos naar de overzijde had staan staren, was hij omzichtig teruggeslopen in de richting van Oosterbeek – tot hij een bepaald gedeelte van het terrein herkende als dat waarop hij geland was. Het klinkt ongelooflijk, maar – geholpen door zijn voortreffelijk oriëntatievermogen en zeker ook dankzij een buitensporige dosis geluk – vond hij binnen enkele minuten zijn begraven proviandblikjes terug.

Het geluk bleef hem ook hierna gunstig gezind. In Arnhem, aan de rand van de stad gekomen, overnachtte hij in een leegstaande woning, om pas bij het vallen van de volgende avond weer verder te trekken. Zijn richtingsgevoel wees hem feilloos de weg naar zijn plaats van herkomst. Hij passeerde Schaarsbergen-Deelen en, vrolijk voortstappend in zijn gecamoufleerde parachutisten-smock, kwam hij ongezien over het vliegveld. Bij het aanbreken van de dag moet hij al zeer dicht bij Hoenderloo zijn geweest, want 's avonds, juist toen hij zijn weg weer wilde vervolgen, hoorde hij een bekend geluid, nl. het aanslaan van de benzinemotor, geïnstalleerd in de kelder van de familie Bloem, die zorgde voor het oppompen van het drinkwater. Carr kende dat geluid en toen het geronk tot hem doordrong, twijfelde hij geen moment: "Mr. Bloem!"

Terug in het huis, was zijn eerste reactie een heerlijke maaltijd samen te stellen uit de door hem mee teruggebrachte blikjesvoorraad. Zijn onverwachte terugkeer plaatste Bloem echter wel voor problemen. Het hol was inmiddels ontdekt, althans niet meer veilig en de situatie in en om 'Deelerwoud' verslechterde met de dag: men was nergens zijn leven meer zeker.

Er werd contact opgenomen met de 'ondergrondse' en Jan-Aldert Schol, die eerst gezorgd had dat Carr aan de zorg van Bloem werd toevertrouwd, nam hem nu weer bereidwillig op. Redelijk onderdak kon worden gegarandeerd.

Achter het huis van Schol herbergde een sedert kort in een heuvel ingegraven schaftkeet reeds een gemêleerd gezelschap, waarin Carr uitstekend paste. Foto rechts toont deze ondergrondse schuilplaats en is overgenomen uit: 'De slag om de Veluwe' door (wijlen) Peter A. Veldheer, 1981).

Gekleed in regenjas en hoed nam hij afscheid van het gezin van de boswachter, waarna een lid van de 'ondergrondse' hem naar zijn nieuwe onderkomen bracht. Eindelijk kreeg hij tijd om te kunnen uitrusten van zijn vermoeienissen. Helaas zou die rust niet lang duren.

Op een koude midwinterdag - het was de 24e december 1944 en de sneeuw lag dik over wegen en bossen - kreeg een Duitse auto panne op de weg van Harskamp naar Hoenderloo. Enkele soldaten liepen een eindje het bos in, al wachtend op hulp - en hierbij zag één van hen plotseling rook, die op een heuvel uit de grond steeg. Dat was voldoende.

Carr en zijn internationale lotgenoten werden gearresteerd en naar boven gebracht. Omdat het bitter koud was, mochten de gevangenen echter wat rond de auto blijven lopen, stampvoetend om de bloedsomloop gaande te houden.

Tevoren hadden zij al eens afgesproken, dat na een eventuele aanhouding één van hen verwarring zou trachten te stichten, waarop ze dan allen in een andere richting zouden vluchten. Zo gebeurde het ook. Op een gunstig moment weerklonk een schreeuw en meteen stoven ze elk een kant uit. Carr en de Nederlandse geheime agent ontkwamen, de anderen werden opnieuw gepakt.

Kees Bloem: "Carr kwam hijgend aanlopen bij het huis van Schol, juist toen ik daar ook aanwezig was. Hij vertelde wat er gebeurd was en werd meteen ergens verstopt. Tot ieders verwondering gebeurde er verder niets, er kwamen geen Duitsers en er werden geen maatregelen genomen.....

Carr moet later toch nog een kans hebben gezien de 'overkant' te bereiken vóór wij zelf bevrijd werden. Kort na de oorlog kwam hij als Captain terug in het dorp, met een mantel voor mijn moeder en een kist sigaren voor 'Mr. Bloem'. Enige jaren geleden is hij van Engeland naar Canada geëmigreerd."

Menig deelnemer aan 'Pegasus II' had die nacht zijn eigen 'narrow escape'. Ook Fuller wist te ontkomen, hij rende en rende tot hij van vermoeidheid niet verder meer kon. Terwijl hij uitgeput neerviel, zag hij boven het geboomte nog juist de rode lichtkogels opstijgen, die het pad van de vrijheid markeer-

den. Later, na opnieuw urenlang te hebben gelopen, zag hij in het vroege morgenlicht een fietser aankomen. Hij sprong vanuit het struikgewas op de weg en vroeg: "Hoenderloo?" De verbouwereerde wielrijder wees ergens achter zich en Fuller sjokte verder. De volgende nacht moet hij ergens bij Deelen zijn geweest, want toen kruiste hij het spoor van een Duitse patrouille met honden, die onmiddellijk de jacht op hem opende. Nadat hij, in volle ren, door enkele kniediepe heideplassen gewaad was, raakte hij hen kwijt.

Oververmoeid werd hij tenslotte nabij Otterlo door de 'ondergrondse' opgepikt. Hierna trok hij een tijdlang van boerderij tot boerderij. Zijn zwerftocht voerde hem o.a. door Voorthuizen, Hoogland en Amersfoort, waarbij hij talloze avonturen beleefde. In de lente van 1945 kwam hij in contact met een Amerikaan, die alsnog wilde proberen terug te keren naar de eigen linies. Gezamenlijk gingen ze verder, steeds schuilend voor Duitse patrouilles die meer talrijk werden naarmate ze het frontgebied dichter naderden. Eindelijk bereikten zij het gevechtsterrein. Hun laatste nacht als vluchteling brachten zij door in een hooiberg, onder granaatvuur van de bondgenoten. Een nabijgelegen boerderij kreeg een voltreffer en ging in vlammen op, maar zelf bleven zij ongedeerd. De volgende dag kwam een jeep met Canadese soldaten hun richting uit, de Nederlanders stroomden naar buiten om hun bevrijders te verwelkomen. De lange reis was ten einde!

Fuller meldde zich bij het hoofdkwartier van de Canadese eenheid en was enkele dagen later weer terug in Engeland. Hij is nooit meer in Holland geweest, maar na 18 jaar konden Gerard Bloem en zijn vrouw hem - via bemiddeling van de Royal Air Force Escape Society - een bezoek brengen.

Christie, Anderson en Fulmore brachten er eveneens het leven af. Nog elk jaar met Kerstmis worden er bij Bloem kaarten van hen bezorgd. Christie is nog eens terug geweest in het boswachtershuis in Hoenderloo. Een niet geringe reis voor een Canadees uit Windsor, Ontario.

Col. Graeme Warrack slaagde erin na de fatale schietpartij de weg naar zijn onderduikadres in Otterlo terug te vinden. Vandaar begon hij na enige tijd een lange reis naar de Biesbos en nam daar deel aan een z.g. 'crossing', die hem tenslotte bij de Engelse linies bracht.

Van alle bij Bloem ondergedoken manschappen trok John Howard Jenkins het ongelukkigste lot. In eerste instantie scheen Vrouwe Fortuna hem niet ongunstig gezind: hij wist zich vrij gemakkelijk uit het strijdgewoel los te maken en holde geruime tijd voort in noordelijke richting. Ergens bij Wolfheze, nadat hij zich door een duiker onder een spoorlijn had heengeworsteld, keerde het geluk hem echter de rug toe. Plotseling liep hij zich vast in een prikkeldraad-

versperring, waarbij hij zoveel gerucht maakte dat de Duitsers zijn positie zonder moeite konden lokaliseren. Vrijwel onmiddellijk werd hij gevangen genomen.

Via diverse krijgsgevangenenkampen belandde hij daarna in Fallingbospel, tussen Hamburg en Hannover. Tegen het einde van de oorlog nam hij hier - ondanks een verslechterde gezondheid - nog deel aan een massale ontvluchting, waarbij hij dwars door Duitsland reisde. Tenslotte werd hij definitief door de Amerikanen bevrijd. Teruggekeerd in Engeland kon hij nog juist zijn belevenissen aan zijn oude moeder vertellen voor deze stierf. Hij heeft na de oorlog nog twee keer een bezoek aan Hoenderloo gebracht. Thans, volledig afgekeurd wegens door oorlogsomstandigheden veroorzaakte lichamelijke klachten, heeft hij een voorliefde ontwikkeld voor tekenen en schilderen. Een schilderij van hem, voorstellende het interieur van een 'glider' tijdens de landing bij Oosterbeek, bevindt zich in het bezit van Bloem. Het is een van de vele relikwieën, die de oud-boswachter van 'Deelerwoud' steeds zullen blijven herinneren aan die veelbewogen winter van 1944-1945, toen hij datgene deed wat hijzelf slechts als zijn plicht ziet, maar wat anderen nog steeds als een uitzonderlijke prestatie beschouwen.

Kees Bloem

Dit in vier afleveringen in 'De Marke' verschenen artikel is één van de vele verhalen uit het door Peter A. Veldheer samengestelde boek: "Tussen 'Truppenplatz' en 'Fliegerhorst' 1940-1945", een uitgave van de Protestantse Stichting Lectuurvoorlichting, Voorburg, 1983, (ISBN 90 6495 056 3).

Brummen in het begin van de oorlog

Opmerkelijke feiten in een aantal nummers van juli 1940 in de 'Brummen-sche Courant'.

Dinsdag 8 juli 1940

De burgemeester van Brummen maakt ingevolge verordening van den Rijks-commissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende het verduisteren bekend:

Algemeene Bepalingen

Nr 1. Het verduisteren geschiedt ten behoeve van de verdediging van het land en de bescherming van het leven en het eigendom der burgerbevolking tegen luchtaanvallen voor den duur van den oorlog.

Nr 2. De kosten van het verduisteren worden gedragen door dengene, die verantwoordelijk is voor het verduisteren.

Nr 3. Voor de uitvoering mogen gewezen stoffen alleen gebruikt worden in het geval dat met andere verduisteringsmiddelen (verduisteringspapier, afsluiten van vensters, enz.) een goede uitvoering van maatregelen niet mogelijk is.

Nr 4. Er moet dagelijks tusschen zonsondergang en zonsopgang verduisterd worden.

Nr 5. Elke lichtreclame en verlichting van uistalkasten moet uitgeschakeld worden.

Nr 6. Alle verkeersmiddelen (met inbegrip van fietsen) moeten van afgeschermd verlichting worden voorzien, en wel:

De voorlampen der voertuigen moeten zoo worden afgeschermd dat slechts een horizontale opening van 5-8 cm lengte en 1 cm hoogte in het midden, het licht naar buiten laat schijnen.

Brummen, 4 Juli 1940
De Burgemeester van Brummen
Van Limburg Stirum

'Wat op den bon staat':

Hamsteren is verboden. Koopt men meer dan men redelijkerwijs voor wekelijksch gebruik noodig heeft, dan zal er een vervolging ingesteld worden.

Broodbonnen: 41-50 nog geldig tot en met donderdag 11 Juli.

Koffie en thee: 6 Juli tot en met 2 Aug. ½ ons thee of ½ pond koffie op bon 85 Algemeen Distributieboekje.

Schoenen: Iemand die meer dan 1 paar bruikbare schoenen bezit, komt niet in aanmerking voor een schoenenbon. De inkomstengrens van fl 1200,00 per jaar is vervallen. De reparatie van leeren schoenen is vrij.

Brandstoffen: Tot 30 Sept. 20 % van het vorige jaarverbruik.

Hondenbrood: Voor aanvragen van hondenbrood moet men zich wenden tot den Heer Van Wijk, Spelderholt te Beekbergen, per briefkaart.

Petroleum: Uitsluitend voor kookdoeleinden, wanneer niet beschikt kan worden over een installatie om zonder behulp van petroleum te koken.

Collecte Nationaal Hulpcomité:

De buscollecte ten bate der door het oorlogsgeweld getroffen en heeft in Brummen inclusief de buurtschappen ruim fl 1900,00 opgebracht. In Eerbeek en Hall tesamen werd het fraaie bedrag van fl 5000,00 geofferd. Op de in het dorp Brummen gehouden biggenmarkt waren heden zeven stuks aangevoerd, welke verhandeld werden voor fl 16,50 – fl 19,00. Het Nutsdepartement Eerbeek heeft medegewerkt aan een actie in het geheele land om speelgoederen bijeen te brengen voor de kinderen van de slachtoffers in het zoo zwaar geteisterde Rotterdam. Mej. Tavenraat, de leidster van het dorps huis, heeft het één en ander georganiseerd.

Het slachtverbod voor varkens

Voor Holland, Utrecht en Zeeland is tegen 15 Juli een slachtverbod voor varkens aangekondigd. Het doel is te komen tot distributie van varkens over de slagers. De slagers moeten opgeven hoeveel zij noodig hebben en alles wat zij vragen wordt hen toegewezen.

Sport – BIC nieuws

Op zondag 1 en 8 september organiseert de vv. BIC op haar terrein wedstrijden. In verband hiermede is het gewenscht dat de oefenavonden op dinsdag en vrijdag goed bezocht worden. Er wordt op gewezen dat tijdens de training het bij den dijk gelegen gedeelte van het terrein moet worden gebruikt. Dit in verband met eventueele beschadiging van gewassen. Elk lid denke er aan !

Advertenties

Voor de week: diverse soorten glazen, ringen en andere steriliseerbenodigheden. M. J. Koerselman. Tel: 63. Brummen.

Dames en Heren: Zoekt U een adres voor vakkundige haarverzorging. Probeer het dan eens bij J. F. van den Berghe. Kapper. A468-Brummen. Tel. 135.

Ruime keuze rijwielen, onderdelen, banden, elektr. rijwiellampen. Luchtbeschermingslampen kosten bij ons 65 en 75 cent. Agent Gazelle, Veta en Dudley rijwielen. H. Meinema – Brummen.

Mr. J. H. T. Hijink, notaris te Brummen, zal op maandag 15 Juni a.s. nam. ½ drie in 'De Korenmolen' te Eerbeek publiek verkopen: voor mevr. Wed. B. Doom-van Helden 5 perc. Rogge op den Enk voor het huis en een perceel Haver aldaar.

H. MEINEMA - BRUMMEN

TELEFOON 47 - POSTGIRO 90869

AUTOMOBIELEN - RIJWIELEN

MOTOREN

REKENING VOOR

Vrijdag 19 Juli 1940

Publicatie:

Uitreiking boter- en vetkaarten. Hierbij is overlegging van het aanslagbiljet niet meer noodig. Opgave van het inkomen is voldoende. Voor een gezin van vijf personen kan men volstaan met meer dan fl 1400,00 of minder.

Brummen, 18 Juli 1940
De Secretaris van Brummen,
Spruit

Binnenland:

De voorraad sigaretten, vooral de import, is zoo geslonken, dat verscheidene winkeliers en grossiers niet meer aan de vraag kunnen voldoen. Import uit Engeland en Amerika is geheel onmogelijk. Daarom is er vooral belangstelling voor de Bulgaarsche en Grieksche tabakssoorten. De moeilijkheid is, dat Bulgaarsche wagons niet verder dan Duitschland mogen komen.

De uitzending van Nederlandsche kinderen naar de Ostmark:

Naar het A.N.P. verneemt, zal het oorspronkelijke maximum van zesduizend kinderen aanzienlijk mogen worden overschreden. Het eerste transport zal zaterdag 20 Juli vertrekken.

Het filmbedrijf aan banden:

Tot dusverre konden alle in ons land voorradige buitenlandsche films vrij vertoond worden. Echter, deze week wordt de vertooning van Fransche en Engelsche films verboden, terwijl van de Amerikaansche films slechts die vertoond mogen worden welk ook in Duitschland zijn toegelaten. Er mogen dus hoofdzakelijk Deutsche films worden vertoond.

De burgerwachten ontbonden

Alle nog in Nederland bestaande Burgerwachten zijn thans op last van de Overheid ontbonden. Hierdoor is tevens een einde gekomen aan de wacht- en hulpdiensten die hier en daar werden georganiseerd.

Plaatselijke berichten – Brummen.

Wijkverpleging – Juni.

In huis werden zeven personen 68 maal geholpen. Buitenshuis werden 28 personen 352 maal geholpen, 32 bezoeken werden afgelegd.

Giften: twee van fl 5,00; één van fl 2,50; twee van fl 2,00; één van fl 1,00 en busje fl 0,85. Totaal fl 18,35.

M.U.L.O.-Examen:

De navolgende leerlingen der ULO-school, hoofd de heer J.W. Slofstra, zijn geslaagd voor hun M.U.L.O.-diploma: diploma B: J. Kerseboom, Eerbeek. Diploma A: A. van den Berghe, J. Lepeltak Kieft, P. van der Kolk, J. Snoeck, W. Wilbrink, J. Wuestenenk, J. Latté, allen te Brummen. D. van Laar en J. Grizell te Eerbeek.

Eerbeek:

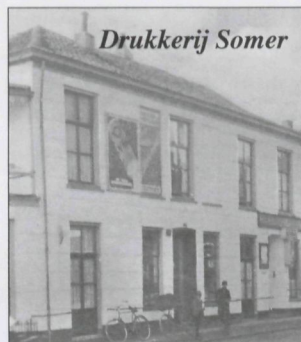
De vereniging E.M.A.C., bestaande uit 21 dames en heeren, vertrok Dinsdag j.l. om half tien van Café Teunissen. Via Dieren ging de tocht naar Arnhem en Wolfhezen. Daar werd de koffietafel gebruikt en vervolgens werd in de bosschen ringrijden gehouden, waaraan aardige prijsjes waren verbonden. Vandaar ging de tocht naar het Natuurbad te Doorwerth en tenslotte naar het einddoel: Kasteel Doorwerth. Het uitstapje werd begunstigd door prachtig zomerweer.

Diefstal in de oorlogsjaren:

In de eerste oorlogsdagen moest ook winkelier Vredenberg evacueeren. Er reeste geen tijd om maatregelen voor zijn zaak te nemen. Dus liet hij zijn winkelkar bij een boer achter de boerderij staan, vertouwend dat niemand zijn eigendom zou aantasten. Bij terugkomst bemerkte hij tot zijn teleurstelling dat de kar geheel geplunderd was. De politie achterhaalde enkelen die meegedaan hadden. Het waren de 18-jarige P.W., de 52-jarige G.J.W. en de 39-jarige G.H., allen wonende te Brummen. De verdachten gaven voor de politierechter te Zutphen toe, dat ze een fleschje bier en een fleschje Chocomel hadden weggenomen. De Officier van Justitie noemde de diefstallen als deze ernstige feiten en eischte tegen elk veertien dagen gevangenisstraf.

Advertenties.

Familiedrukwerk. Groote verscheidenheid.
Smaakvolle uitvoering. Voordeelige prijzen.
Vlugge levering.
Drukkerij Somer, Brummen
Marktplein 40-41. Tel. 26.

Heden geëtaleerd:
Coupons. Zomerstoffen en zomerjaponnen.
Tegen verlaagde prijzen.
Joh. G. Meijerink, Marktpllein, Brummen.

De metsel- en timmerpatroons in Brummen en omstreken maken hiermede bekend, dat hun zaken van 5 t/m 10 Aug. a.s. in verband met vakantie van het personeel.

© Foto Brouwer – Brummen

Notaris B.H. Vaags te Zutphen, bericht dat worden geveild:

- A. De zeer gunstig aan den Rijksweg Zutphen-Brummen gelegen vruchtbare boerenplaats 'Het Vosje', bestaande uit huis, schuren, boomgaard, moestuin, bouw- en weiland en
- B. Het aldaar gelegen zg 'Nieuwe Vosje', bestaande uit huis, schuur, bouw- en weiland.

A en B aaneengelegen en gez. groot 10.97.11 H.A. in acht percelen zijn ingezet als volgt:

Perceel 1: 'Het Vosje', groot 1.79.10 H.A. op fl 7700,00.

Perceel 6: 'Nieuwe Vosje', groot 1.18.25 H.A. op fl 7700,00.

Betaling op 1 november 1940.

De toeslag blijft bepaald op
Woensdag 31 Juli 1940 des nam.
2 uur in Café 'Onder de Linden' te
Oeken.

Coöperatieve Boerenleenbank te Eerbeek.

Op zaterdag 20 Juli wordt door den kassier geen zitting gehouden van 11 tot 2 uur, doch van 10 tot 12 uur.

Mr. J.H.T. Hijink, notaris te Brummen, zal op Dinsdag 30 Juli a.s. namiddags half twee ten sterfhuize van Mej. Wed. H. ten Broek – van de Water te Hall in het openbaar verkoopen tegen contante betaling:

Inboedelsgoederen, bestaande uit o.a. kabinet, penantkastje, theekastje, kachel, groote uittrektafel, diverse ledikanten met toebehooren, waschtafels, groote mangel, klokken, schilderijen, porcelein, divankleeden, electrische – en petroleumlampen. Te zien des voormiddags voor den verkoop van 10 uur af.

Wat elke week te doen geeft:

Oeken: Zaterdag 20 Juli: Bal in Café 'Onder de Linden'. Entree 25 cent.

Spankeren: zondag 21 Juli: Dansen in Café 'De Luchte'. Entree 20 cent.

De Hoven: zondag 21 Juli: Dansen in Café 'Schoonzicht'. Entree 25 cent.

Predikbeurten:

Zondag 21 Juli vorm. 10 uur:

Ned. Herv. Kerk Brummen: Ds. Mudde

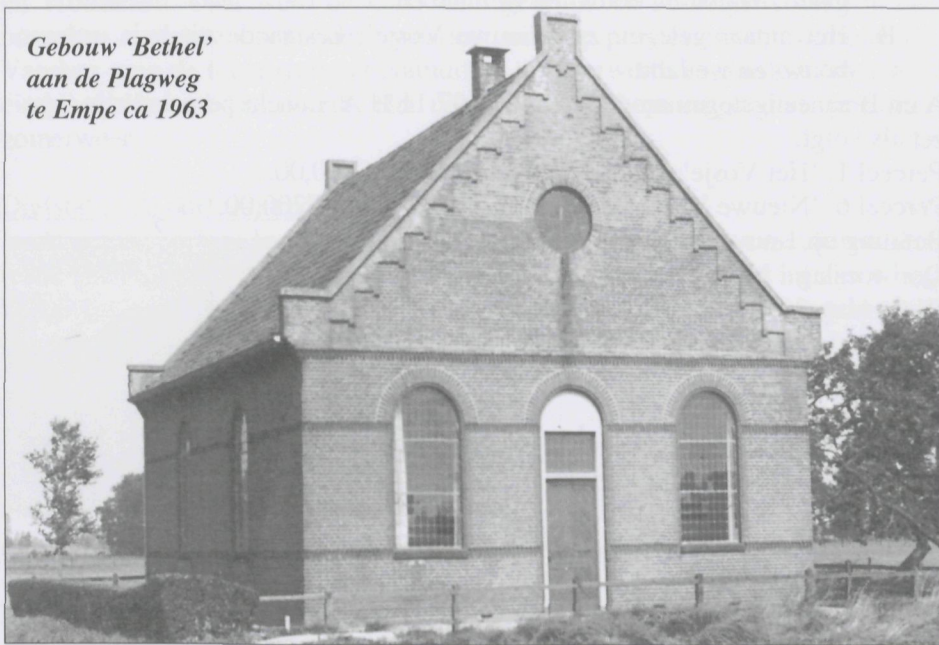
Protestantenbond Brummen: Ds. M.J.F. Schönfeld, Em. Herv. Pred., De Steeg.

Ned. Herv. Kerk Eerbeek: Ds. E. Jansen Schoonhoven

Kapel Laag-Soeren: de Heer Looman

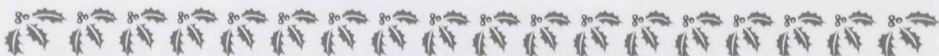
Lokaal 'Bethel' Empe: nam. 2.30 uur: de Eerw. Heer Th.A. Groenewoud, van Beekbergen. Bijbellezing.

*Gebouw 'Bethel'
aan de Plagweg
te Empe ca 1963*

Wordt vervolgd in de volgende editie van 'De Marke'.

Henk Phielix

Moeilijk begin voor de Coöperatieve Landbouwvereniging

Op de gevel van het gebouw nabij de spoorwegovergang in Loenen staat nog altijd Coöp. Landbouwvereniging te lezen. Het is nu al enige jaren het bedrijf Kieveen Exclusief van John Sletbeen waar velen graag komen voor nieuwe spulletjes in en om het huis. Vroeger werd het gebouw in de volksmond altijd 'De Aankoop' genoemd.

De Coöperatieve Landbouwvereniging (met twee ee 's nog) heeft een lange geschiedenis. Deze werd opgericht op 18 juli 1907. De toenmalige Gelders-Overijsselse Maatschappij van Landbouw nam het initiatief. Herhaaldelijk werd door de boeren op de vergaderingen aangedrongen op de stichting van een aankoopvereniging. Op de oprichtingsvergadering gaven zesentwintig personen te kennen lid te willen worden. A.G. Mörse-Bruyns werd de eerste voorzitter. B. Klein-Essink secretaris en Joh. Tiedink penningmeester. Ook kwam er een Raad van Commissarissen.

Het personeel van de Coöperatie ging even op de foto

© Foto Brouwer – Brummen

Omzet

Alle begin is moeilijk, ook voor de Loenense Coöperatie. Toen men startte was het al laat in de herfst. Alle leden hadden al de voornaamste voederartikelen ingeslagen. Toch boekte men in het eerste jaar al een aardige omzet.

H. Coops werd aangesteld om bij aankomst van goederen de leden te waarschuwen en aan elk lid de benodigde goederen af te leveren. Op 31 december 1907 had de Coöperatie 43 leden.

Grond

Op 15 oktober 1907 werd in het Stationskoffiehuis van Tiedink (nu Landhotel Bosoord, zie foto rechts)) gesproken over de wenselijkheid van een opslagplaats. Op 11 februari 1909 werd besloten om een stuk grond

te kopen bij het station van G. van Wageningen tegen een prijs van 50 cent per m². Hier werd achter het Raederland een pakhuis gebouwd met een klein kantoor waarin bestuur en commissarissen gingen vergaderen. B. Klein Es-sink werd in 1909 de nieuwe voorzitter. In 1914 werd T.A. van de Sprengel voorzitter en was de winst al 397.45 gulden. Het pakhuis werd in 1918 uitgebreid met een loods.

Pakhuis

Doordat de werkzaamheden sterk uitgebreide zocht het bestuur in 1928 naar een geschikt terrein om een pakhuis, malerij en kantoor te bouwen aan de grindweg Arnhem-Deventer (Hoofdweg). Het terrein werd gekocht van Lambertus Lamberts voor de prijs van 6000 gulden. De malerij werd in dat jaar officieel geopend. In dat jaar ging men ook over tot de oprichting van een afdeling Gelderse Overijsselse Export Slachterij (GOS) en later kreeg de oprichting van een Werktuigenvereniging ook zijn beslag. Bernard Nijhof was de eerste zaakvoerder.

Het ging vooral in de jaren na de oorlog voorspoedig met de Coöperatie. Verschillende keren was er een uitbreiding van loodsen voor brandstoffen en kunstmest.

Kosten

In de jaren zestig moest het bestuur maatregelen nemen om uit de zorgen te komen. De kosten wogen niet meer op tegen de verdiensten. Met de coöperaties uit Eerbeek en Beekbergen fuseerde men tot BELCO. Maar de kosten

bleven te hoog. Agrarisch Belangen Centrum (ABC) te Lochem nam per 1 juli 1974 de winkels van BELCO over. Drikus Klomp en Gradus Huisman hebben samen nog lange tijd de winkel, malerij en loods beheert. Op 31 december 1983 sloot ABC de Welkoopwinkel.

Bouwstijl

Na enige tijd van leegstand werd door de familie Russelman in het pand de meubelzaal HAZA gevestigd. Later kocht John Sletbeen, die aan het Kieveen in een schuur van Jan Koekkoek zijn antiekzaak was begonnen, het pand. Hij verbouwde veel aan het gebouw maar liet de bouwstijl zoals het was. Nog altijd is er bij de Coöperatie het bordes, waar vroeger de zakken met meel de malerij verlieten, duidelijk herkenbaar.

Alles is in gebruik. Drie etages. Ook de voormalige opslagkelders en zolders zijn omgetoverd tot knusse showrooms met een keur aan exclusieve woonartikelen.

Martien Kobussen

De eeuw van mijn Opa en Oma

Het echtpaar Ruumpol-Hendriks 5-4-1901, de opa en oma van Marianne

Omdat 'vroeger' mij boeit, liet ik in 2001 mijn toentertijd 94-jarige vader daarover vertellen en heb ik het één en ander opgeschreven.

Opa en Oma woonden samen met hun ouders aan de Kleiweg in Brummen. Opa was karman-sleper oftewel voerman. Hij werkte vaak voor de Gemeente Brummen. Dat gebeurde meestal bij aanbesteding. Zoals grind en basalt vervoeren om de Brummense wegen te verbeteren. Dat materiaal moest hij dan eerst laden bij het Bronkhorsterveer, waar het met schepen werd aangevoerd. Brummen had destijds nog geen stofvrije wegen zoals in Eerbeek. In periodes van droogte moest Opa met de sproeiwagen eropuit. Bij het Marktpllein, aan het begin van de Ambachtstraat, was een waterput en daaruit moest het water handmatig in een tank gepompt worden. Die tank lag op een platte wagen en had ongeveer een inhoud van 1500-2000 liter. De stoffige wegen werden nat gespreid en het was maar even en dan was de tank weer leeg. Dus opnieuw aan het pompen. Opa was langer aan het pompen dan aan het sproeien. En als hij ermee ophield, waren de wegen weer net zo droog als toen hij begon...

Opa Ruumpol met sproeiwagen

Hij heeft alle bomen langs de Engelenburgerlaan, dat waren destijds hele hoge beuken, weggevoerd met de mallejan. Die moesten één voor één naar het station in de wagons geladen worden. Er was toen nog een losplaats bij het Brummense station op gelijke hoogte van de vloer van de wagon.

Veel boeren huurden opa in om te ploegen en te eggen. Verder sleepte hij bomen uit de bossen, die daarna geschild werden, zodat er geen houtworm in kwam. De bomen werden in stukken van 1 meter gezaagd en waren bestemd voor de kolenmijnen.

In het najaar moest hij vaak appels wegbrengen naar Flipje in Tiel. De appels kwamen uit de bongerds van Gerrit Beker en Blom. Zijn zoon (mijn vader) reed dan ook weleens mee. In Tiel aangekomen hielpen de arbeiders van de fabriek met het lossen van de appels. Die werden met kruiwagens op een grote berg gereden. Wat mijn vader altijd was bijgebleven is het feit dat die werkmensen gewoon bovenop die appelbulten stonden te pissen... Naderhand lustte hij geen appelstroop meer.

Opa had meestal 2 of 3 paarden. Als het druk was werd hij geholpen door Lucas Peters. Die hielp ook met het maaien van de zelfverbouwde haver. Hooi werd meestal per perceel gekocht en het stro voor de stal ook. Het hooi werd in huis opgeslagen en voor het stro was er een zogenaamde berg.

Een grote gebeurtenis was de aanschaf van wielen met 'patent-assen'. Dat waren assen met groeven waarin de olie bleef staan en vervolgens werden die afgesloten met ringen. Dat had als voordeel dat er lang niet zo vaak gesmeerd hoefde te worden zoals bij die oude assen.

In de mobilisatie tijd (1ste wereldoorlog) kwamen er wagons met voedsel aan o.a. uit Amerika. Als opa al weg was op karwei, werden zijn zonen Bertus en

Emplacement van het station Brummen, waar de wagons gelost en geladen werden .

Geurt (mijn vader) opgehaald van school om te helpen lossen op het station. Ze hoorden van verre Spiegelenberg van het distributie-kantoor al op de gang aankomen. Die man had namelijk een 'hane-spat' voet en dat klonk als: ka-flats, ka-flats. Ze werden dan helemaal blij, want leren en binnen zitten vonden ze maar niks.

Er moest kaas, jam in kistjes, bloem en onwijs dik spek uitgeladen worden. Bertus moest een keer een zak met 100 kilo rijst optakelen; hij bond de zak bewust aan het uiterste puntje vast, zodat die even later losschoot en alle rijst op straat terecht kwam. Omdat dit wel vaker voorkwam stonden Brummense huisvrouwen met emmertjes, stoffer en blik al in de aanslag om de kostbare waar op te vegen.

Van oma is bekend dat ze met weinig middelen toch heel lekker kon koken. Ze had niet voor niets als keukenmeisje bij de Engelenburg gediend...

Als het dorp bezocht moest worden, al was het maar om een paar boodschappen te doen, ging ze in vol ornaat, dus nooit zonder hoed.

Maar ja, Brummen was een deftig dorp en daarbij paste men zich aan. In tegenstelling tot Eerbeek. Daar liepen de vrouwen op de klompen en met een schort voor.

Ze hield erg van dieren en zorgde er heel goed voor. Als ze bijvoorbeeld kippenvoer klaarmaakte, deed ze er 's winters iets peper door. Dan kregen de hoenders hun buikje lekker warm.

Eens hadden ze een paard, dat elke dag bij de keukendeur kwam bedelen om een suikerklontje. Dat gaf oma dan maar, anders vertikte het beest om aan het werk te gaan.

Als er bij buurvrouw Landsweer, die vruchtbaar was en arm, alweer een kindje geboren werd, knipte ze van haar eigen nachtponnen lapjes om daarvan babykleertjes te maken voor het nieuwe buurkind.

Mijn overgrootmoeder maakte knipmutsen op. Vooral voor de rijke lui. Dat bracht meer op dan het inkomen van haar man. Als er mutsen geborduurd moesten worden, liet ze haar kleinkinderen daarvoor de patroontjes ontwerpen.

Overgrootvader haalde dikwijls een vracht zilverzand in de Imbosch. Thuis verkocht hij dat voor 2 cent per emmer. De mensen gebruikten dat zand om

Brummen was een deftig dorp

mooie figuurtjes op de vloer te strooien. Je kunt het zien als de voorloper van het huidige vloerkleed.

Mijn vader moest af en toe na schooltijd op de Schans bakstenen laden. Opa gaf hem dan een halve liter jenever met een borrelglaasje mee en dan werd hij onmiddellijk geholpen door 4 of 5 man, totdat de drank op was. Hij moest ca. 1000 stenen laden en dat ging in stapels van $6 \times 168 + 4$. Vervolgens naar Voorst om af te laden, maar dan stond hij er alleen voor. Hij was toen pas 9 jaar oud.

Met zijn broer Bertus bracht hij kozijnen, die waren gemaakt door Jurrius de timmerman, naar de Geitenkamp in Arnhem. Er werd dan met twee paarden en twee wagens gereden. Bij de 'bulten' aangekomen, spanden ze twee paarden om beurten voor één wagen, want 1 pk kon het niet redden.

De gemiddelde verdiensten van opa waren fl. 6,-- per hele lange dag.

Ja, zo was het in die 'goeie ouwe tijd...'

Marianne van Zadelhoff-Ruumpol

IJssellinie trok zeer de aandacht

Een overvol Concordia had haast gewijde aandacht voor de Marke-lezing op 25 november, waar Hans de Bruin uit Olst sprak over de angst dat na de Tweede Wereldoorlog Sovjettroepen West-Europa zouden binnenstormen. Spreker leidde zijn betoog in met knappe video's over de oorlogsdreiging. De Nato had daartoe een omvangrijk verdedigingsmiddel bedacht, de inundatie

(overstroming) van het IJsselgebied, een plan dat heeft geduurd van 1952 tot 1968. Door afdammingen bij Arnhem en Nijmegen zou al het water uit Duitsland de IJssel opgaan en daar een ferme verdedigingsgordel tot stand brengen. Ook Brummen zou hiervan de gevolgen ondervonden hebben, hoewel de kom van het dorp voor water zou zijn gespaard.

Voor de uitvoering van het plan zou o.a. bij Olst een omvangrijk stuwencomplex in werking treden. Het inundatiepeil zou omtreks 40 cm boven het maaiveld komen te liggen, niet hoger, want dan zou de vijand met boten een makkelijke toegang hebben. De stuw bij Olst werd in 1952 gebouwd. Rondom de stuw werden 23 kazematten gebouwd, met in beton weggewerkte tanks van o.a. het Sherman-type.

Er werd koelbloedig rekening mee gehouden dat bij een inundatie eventueel wel 20 000 mensen zouden kunnen verdrinken! De IJssellinie zou de Sovjets niet echt tegenhouden, maar zou wel enkele weken remming veroorzaken, voordat ze West-Nederland zouden kunnen veroveren.

Olst is trots op zijn oude verdedigingswerken, die jaarlijks 7000 bezoekers trekken. Een bedrag van 100 miljoen gulden werd er destijds aan besteed, niettegenstaande de sobere tijd toen. Het mooie van die IJsselwerken was dat alles diep geheim moest blijven, zoals de spreker van deze avond gnuivend vertelde.

Het kon echter alleen geheim blijven door de vele leugens die eromheen gesponnen werden.

Piet Willemsens

Naschrift:

Wie meer over de IJssellinie wil weten, vindt veel informatie in het boek: ATLAS, Landschap van de Koude Oorlog, Veluwe en IJssel, uitgeverij Open Kaart, Den Haag, 2009/2010.

Veld- en boerderijnamenboek

Twintig jaar hebben ze er over gedaan, Herman Blom en Arie van Bodegom: een boekwerk met (bijna) alle gegevens van veldpercelen en boerderijnamen in Brummen. Geweldig, want van 1050 perceelsnamen en 468 boerderijnamen is ook de exacte beligging in het boek opgenomen.

Het blijkt dat perceelsnamen vaak samen gaan met toevoeging van enk, kamp, akker, brink, baan, boek enz. De naam oort werd gebruikt voor een

puntig uitsteeksel van een stuk grond. Ook het geloof speelt een rol bij de naamgeving, negen keer komt het woord dominee voor, één keer een jodenveen, en er zijn vier percelen met het woord papen erin. Met oortjes erin zes maal en smid. mag er ook zijn, zeven keer, net zoals veen. Er bleken 31 pagina's grote kaarten nodig om exact aan te geven waar al die percelen liggen.

Misschien nog interessanter zijn de namen van boerderijen die we in Brummen hebben, en die zo langzamerhand vergeten dreigen te worden. In totaal hebben de auteurs 468 boerderijnamen weten te ontdekken, waarvan een aantal niet meer bestaan.

Enkele leuke namen: Overhanningsgoed, De Buthe, Leusveld, De Rammelaar, De Wipzaal, Kwetternest. Over de naam Geseker verscheen vorig jaar in ons blad een uitgebreide discussie, hoe de naam

De Wipzaal in Rhienderen

is ontstaan. De 'geleerden' werden het niet helemaal eens!

De idee om zulk een boekwerk samen te stellen kwam door de Commissie Ruilverkaveling Brummen-Voorst. Door zijn werk als lid van deze commissie kreeg Herman Blom het verzoek om zo veel mogelijk bestaande veldnamen vast te leggen. De tweede auteur, Arie Van Bodegom, was van jongs af aan al geïnteresseerd in de geschiedenis van de omgeving. Hij werd daarbij geïnspireerd door zijn grootmoeder, die veel verhalen vertelde die hem boeiden. Bij de afronding van het boek werd de dankbare ondersteuning ondervonden van de Marke-ledenr Stan Dekker en Willem Reusink. De laatste deed de eindredactie en maakte zo'n 150 mooie foto's.

Het boek werd gepresenteerd op 24 november jl. waarbij voorzitter Henk van Harreveld het eerste exemplaar aanbood aan wethouder Louke van Wensveen.

Wethouder Van Wensveen neemt namens de Gemeente Brummen het boek in ontvangst

Boerderijnamen werden vaak afgeleid van de bewoners van een agrarische locatie, bij wijze van adressering. Het praktisch nut van deze naamgeving kwam tot uitdrukking bij vererving, pacht en koop. De allereerste veldnamen op de Veluwe werden al in de vijftiende eeuw opgetekend in rentmeestersrekeningen. Tegelijk met de bevolkingstoename nam ook het aantal veldnamen toe. Bij splitsing van een erfenis ontstond weer een nieuwe naam, zo kwam uit de naam Geseker (zie foto rechts) de nieuwe naam Klein Geseker voort.

Veldnamen zijn grotendeels in vergetelheid geraakt. Voor een officiële toepassing waren ze niet meer nodig, maar in kleine kring en zeker op de betreffende boerderijen zijn de perceelsnamen nog wel bekend. De veldnamen werden uit allerlei

akten, pachtcontracten en atlassen opgetekend. Ook advertenties en grasverkopingen leverden diverse veldnamen op. De auteurs gingen ver in hun onderzoek. Zo werden ook ingezetenen in het buitengebied benaderd om bestaande en verdwenen veldnamen aan te wijzen.

Veel veldnamen liggen voor de hand, beginnend met de naam Brummen en Eerbeek, daarnaast namen met beken erin, en vier keer 't Goor en vijf keer een haverweide. De koeweide komt het vaakst voor, elf keer. Er zijn meerdere percelen met schapen (schaap) erin en ook vier keer veen.

Piet Willemsens

De veldnaam 'de Pothof' leeft voort in een nieuwe woonwijk (ca 1985)

Nieuwsbrief

22^e jaargang

ISSN 1382-0478

december 2010

Lezingen:

De volgende lezingen zijn gepland op dinsdag 25 januari (gewijzigd!) in 'De Korenmolen' te Eerbeek en woensdag 9 maart in 'Concordia' te Brummen.

Activiteit:

Op zaterdag 19 maart 2011 wordt in Gorssel een verzamelfestival gehouden. Een samenwerking tussen Historische Vereniging Zutphen, De Elf Marken (Gorssel) en OHV De Marke.

Bestuursvacatures:

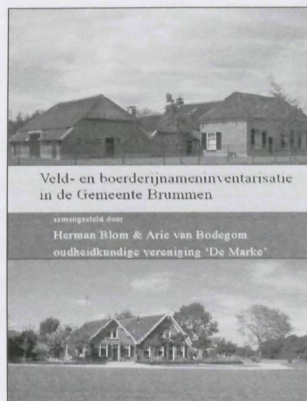
Op de laatst gehouden ledenvergadering in april 2010 zijn twee bestuursleden afgetreden. Eén vacature is vervuld door Ada Jansen-Hagen, één plaats is nog vacant. In 2011 zijn de bibliothecaris en de secretaris aftredend. Ik heb dan 7,5 jaar het secretariaat van 'De Marke' gevoerd en wil mij niet herkiesbaar stellen.

U raadt het al: het bestuur is op zoek naar kandidaten, die de vacatures binnen het bestuur willen vervullen.

In de statuten staat dat het streven is om uit alle kernen een afgevaardigde te hebben. Mogelijk is dat op het moment niet haalbaar. We roepen dan ook een ieder op die belangstelling heeft voor een functie binnen het bestuur van 'De Marke' te reageren. We zien uw 'sollicitatie' met belangstelling tegemoet!

Bibliotheek:

De Markebibliotheek is het afgelopen kwartaal behoorlijk uitgebreid. Enkele titels zijn door 'De Marke' aangeschaft, maar we hebben ook een aantal oudere boeken en enkele nieuwe exemplaren van leden mogen ontvangen, waarvoor onze hartelijke dank. In onderstaande lijst komt u meerdere leden van 'De Marke' tegen. De topper is natuurlijk nummer 500: de langverwachte inventarisatie van boerderij- en veldnamen! Te koop voor € 14,50 in de boekhandels te Brummen en Eerbeek.

Nr. 494

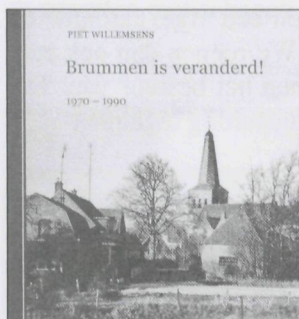
'Havezathe Voorstonden; Vijf eeuwen bewoners en wat zij ons nalieten', samengesteld door Joosje van Dam met bijdragen van Egbert Hoogenberk. Een kleurrijk boek met veel foto's, tekeningen en plattegronden. Een uitgave van de Walburg Pers.

De op bijzondere wijze herstellde havezathe Voorstonden is omgeven door een in landschappelijke stijl ontworpen park. De bouwgeschiedenis laat zich moeilijk herleiden. Vast staat dat op de plaats van het huidige huis al in de 15^e eeuw een stenen bebouwing met een gracht erom stond, maar de havezate werd in de archieven pas in 1646 als zodanig aangeduid. De buitenplaats ontwikkelde zich in de loop der eeuwen tot een aanzienlijke bezitting, waarin de opeenvolgende eigenaren hun sporen nalieten. Voorstonden is sinds de 16^e eeuw slechts drie keer in handen van andere families overgegaan. Dat verklaart wellicht – naast de teeloorgang van stukken in de oorlog – waarom archiefmateriaal over bijvoorbeeld de aanblik van huis en park ontbreekt. Er zijn wel gegevens bewaard gebleven over de verschillende bewoners. Tenslotte zijn zij het die de havezate Voorstonden met hun ideeën, wensen en daden maakten tot een historische plek waar nog altijd een zekere magie van uit gaat.

Nr. 495

'Brummen is veranderd! 1970 – 1990', een fotoboek over de nabije geschiedenis van Brummen door Piet Willemssens. Wat is er in betrekkelijk korte tijd weer veel veranderd in het dorp.

Uitgeverij Kimabo, Zaltbommel in de serie 'Uijt hoven, dorpen en steden'.

Nr. 496

'Het Hoogeland, Kolonie voor bedelaars en landloopers', een geschiedenis van Het Hoogeland te Beekbergen (1892-2009) door dr. Ad Sulman. Schaffelaarreeks nr. 49 een uitgave van BDU Boeken.

De kolonie Het Hoogeland is een particulier initiatief dat zich richtte op de opvang van bedelaars en landlopers.

Het Hoogeland ca 1918

Landbouw en ontginning van woeste grond werd als middel gezien om deze mensen een structuur aan te bieden. Het was financieel niet eenvoudig het hoofd boven water te houden. In het boek wordt de geschiedenis van Het Hoogeland beschreven vanaf de tijd waarin het gesticht werd en

welke doelen het nastreefde. Veel is er in de jaren veranderd, maar nog steeds heeft Het Hoogeland tot doel mensen op te van gen, die niet of onvoldoende zelfstandig kunnen functioneren. Op de bijbehorende DVD 4 filmpjes met beelden uit de jaren 1932- 1948.

Nr. 497

'Buitenverblijf Decima', feiten uit de historie van een Brummens buitenverblijf door Han van der Made. Een aanvulling op 't boek 'Decima, een illustere Brummense villa' door Piet Willemsens uit 2000. Eigenaren, bewoners, plattegronden van toen en nu.

Nr. 498

'Stork Veco 1934-2004'; heden, verleden en toekomst van de zeefplatenfabriek te Eerbeek.

Nr. 499

'Geschiedenis van Gelderland', de canon van het Gelders Verleden in vijftig vensters, een uitgave van de Walburg Pers samengesteld door Dolly Verhoeven en Marc Wingens. De canon besteedt aandacht aan de karakteristieke ontwikkelingen in de verschillende regio's van de provincie. Het boek is rijk geïllustreerd.

Nr. 500

'Veld- en boerderijnameninventarisatie in de Gemeente Brummen', samengesteld door Herman Blom & Arie van Bodegom, m.m.v. Stan Dekker en Willem Reusink. Uitgave van onze eigen Oudheidkundige Vereniging 'De Marke'. Van Aaldersbos tot Zwaluwstaart: getracht is alle veldnamen in de gemeente Brummen vast te leggen. Met behulp van opgenomen kaarten kunnen deze ook gelokaliseerd worden. Het boek is voorzien van oude en nieuwe foto's.

- Nr. 501 'Verhalen Beekbergen en omgeving en andere verhalen' door Wietse Venema. Maar liefst 19 verhalen over Beekbergen zijn er in deze verzameluitgave te vinden, van de oude kerk tot de ijzerwinning en de Woeste Hoeve.
- Nr. 502 'Symposiumdagen, 50 jaar De Zeeuw Golfkarton'. Een uitgave n.a.v. het 50-jarig bestaan van De Zeeuw in Eerbeek in 1991.
- Nr. 503 'St. Hubertus; Het jachthuis van H.P. Berlage voor de familie Kröller-Müller', door Marijke Gunnink. Uitgegeven door de Kröller-Müller Stichting in 1985 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Nationale Park 'De Hoge Veluwe'. Beschreven wordt de ontstaansgeschiedenis van het jachthuis en aan de hand van beschrijvingen, tekeningen en foto's wordt de lezer rondgeleid.
- Nr. 504 'Dorpskerk Rheden, levend monument', samengesteld door Jozef Schrijvershof en Adriaan Kolkman. Uitgegeven ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan van de protestantse gemeenschap in Rheden in 1983.
- Nr. 505 'Het Veluwse kerkvolk geteld' door Dr H.K. Roessingh, een uitgave uit 1978 van de Walburg Pers. Aan de hand van de uitkomsten van een godsdiensttelling van 1809 laat de auteur zien hoe de kerkelijke verhoudingen gegroeid zijn en hoe de mensen en gebeurtenissen uit een ver verleden nog heden ten dage hun invloed doen gelden op de leef- en denkwijze van het Veluwse kerkvolk.
- Nr. 506 'Nieuwbouw 1970-1977, Rijksmuseum Kröller-Müller, W. Quist, architect'.
- Nr. 507 'Vrij entree, een jaar lang de Hoge Veluwe', 1976. Historie van het park, slot en museum. Een handleiding voor een bezoek aan De Hoge Veluwe.

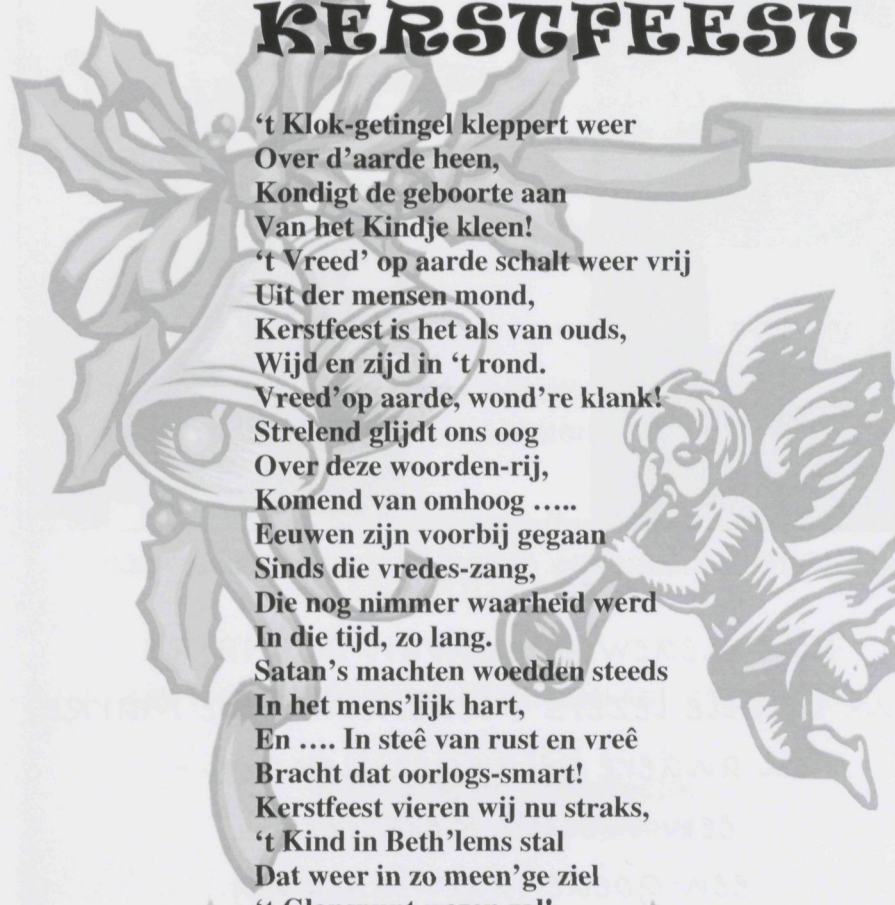

← *De oude entree van de Hoge Veluwe in Hoenderloo ca 1960.*

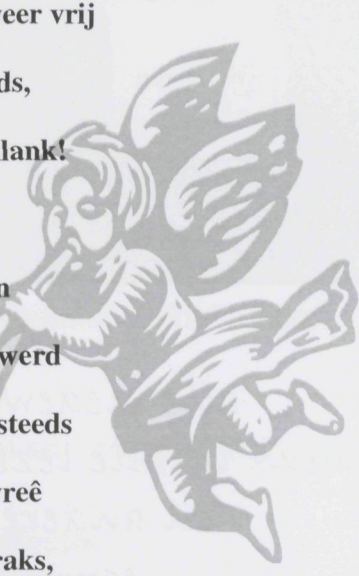
- Nr. 508 Sportclub Hall-Empe 1939-1989, 50 jaar in beweging.
- Nr. 509 Sportclub Hall-Empe 1939-1999, 60 jaar in opbouw.

Clara Uenk-Dirksen, secretaris

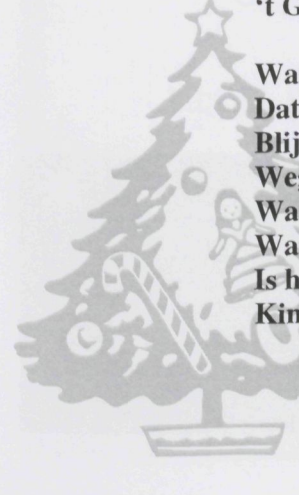
KERSTFEEST

't Klok-getingel kleppert weer
Over d'aarde heen,
Kondigt de geboorte aan
Van het Kindje klein!
't Vreed' op aarde schalt weer vrij
Uit der mensen mond,
Kerstfeest is het als van ouds,
Wijd en zijd in 't rond.
Vreed' op aarde, wond're klank!
Strelend glijdt ons oog
Over deze woorden-rij,
Komend van omhoog

Eeuwen zijn voorbij gegaan
Sinds die vredes-zang,
Die nog nimmer waarheid werd
In die tijd, zo lang.
Satan's machten woedden steeds
In het mens'lijk hart,
En In steê van rust en vreê
Bracht dat oorlogs-smart!
Kerstfeest vieren wij nu straks,
't Kind in Beth'lems stal
Dat weer in zo meen'ge ziel
't Glanspunt wezen zal!

Wanneer zal de tijd eens zijn
Dat dit Christus-feest
Blijvend vrede schenken zal?
Wegvaagt 't oorlogs-beest?
Wanneer wordt de Eng'len-zang
Waarheid overal

Is het antwoord daarop niet:
Kindje-kribbe-stal?.....

Han de Vos
(kerstmis 1945)

Mede namens
alle medewerkers van De Marke
wens ik alle lezers - leden van 'De Marke'
en andere belangstellenden -
een vrolijk Kerstfeest,
een goede jaarwisseling
en bovenal
een gezond en gelukkig 2011

Willem Reusink vanuit donker Winterswijk

MuseumWacht

"Alle specialismen onder één dak"

Restauratie

van alle voorkomende materialen en objecten

Calamiteiten

calamiteitenservice en maken van calamiteitenplannen

Transport

van museale objecten (Nationaal en Internationaal)

Reiniging en desinfectie

van collecties of objecten

Opslag

geklimatiseerd en beveiligd

Advies

mbt. brandbeveiliging en veiligheid

www.museumwacht.nl

Blankhart & Bronkhorst Netwerk Notarissen

Het kantoor voor
eigentijdse dienstverlening met
een persoonlijke benadering...

Wolterbeeklaan 3
7361 ZD Beekbergen
T (055) 506 33 33
F (055) 506 31 01
E info@bbnetwerknotarissen.nl

www.blankhartbronkhorst.nl

13787

Lian Brandsma
Uitvaartzorg

Voor een uitvaart met zorg in Loenen, Eerbeek en wijde omgeving

Dag en nacht bereikbaar

Waar u ook verzekerd bent,
u kunt altijd bij mij terecht

Bel nu voor een afspraak om uw
uitvaartwensen vast te leggen:
kosteloos en vrijblijvend

tel 055-505 01 59

www.lianbrandsmauitvaartzorg.nl

